

Anmälan om svar på remiss av Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram

Remiss från Utbildningsdepartementet

Förslag till beslut

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Anmälan om svar på remiss godkänns.

Föredragande borgarråden Emilia Bjuggren och Alexandra Mattsson

Sammanfattning av ärendet

Remiss om *Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram* har remitterats till bland annat Stockholms stad för yttrande.

Skolverket konstaterar i uppdragsredovisningen att kompetensutveckling är det centrala inom ett professionsprogram, genom vilket förskollärare, lärare och rektorer kan få helt nya möjligheter att utveckla sin professionella kompetens under hela sitt yrkesliv. Det nationella professionsprogrammet ska leda till förbättrad undervisning i förskolan och skolan. Skolverket bedömer att all kompetensutveckling inom professionsprogrammet bör utgå från barnens och elevernas behov och främja deras lärande.

Kompetensutvecklingen ska också bidra till en utbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Skolverket föreslår att endast rektorer, lärare och förskollärare som är verksamma i yrket bör omfattas, då endast den som är yrkesverksam kan bidra till skolprofessionernas utveckling och till en ökad kvalitet i undervisningen.

På grund av kort remisstid har stadsledningskontorets tjänsteutlåtande skickats in som stadens svar.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret ställer sig i huvudsak positiv till förslagen men har några synpunkter, däribland rörande finansiering av förslagen. Stadsledningskontoret vill även understryka vikten av att hitta lösningar på några av de ramfaktorer som identifierats.

Arbetsmarknadsnämnden välkomnar professionsprogrammet och anser att det finns många positiva delar i det. Det saknas dock en plan för yrkeslärares möjlighet till kompetensutveckling och meritering. Arbetsmarknadsnämnden ser också en stor utmaning med att organisera för och genomföra kollegialt utvecklingsarbete i den form som beskrivs i Skolverkets rapport.

Förskolenämnden är positiv till professionsprogrammets intention att bidra till höjd kvalitet i utbildningen och ökad professionalitet för yrkesverksamma förskollärare samt rektorer. Nämnden ser dock ett behov av mer specificerat och riktat resursfördelningssystem än det statsbidrag för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan som föreslås utgöra basen för finansiering av deltagandet i programmet.

Utbildningsnämnden ställer sig i huvudsak positiv till de förslag som återfinns i Skolverkets redovisning av regeringsuppdraget. På några delar lämnar nämnden synpunkter, understryker vikten av att finna lösningar på några av de ramfaktorer som identifierats samt lyfter fram några kvarstående oklarheter.

Föredragande borgarrådets synpunkter

Vi föreslår att anmälan av svar på remissen godkänns.

Stockholm den 13 november 2024

Emilia Bjuggren och Alexandra Mattsson

Bilaga

Remiss Statens skolverks redovisning av uppdrag om ett nationellt professionsprogram, dnr KS 2024/812-1.1

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Kommunstyrelsen

Reservation av Jonas Naddebo (C) enligt följande.

Jag föreslår att kommunstyrelsen föreslår att beslutar följande.

1. Att delvis godkänna anmälan om svar på remissen
2. Att därutöver anföra följande

Centerpartiet ser positivt på att det skapas en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskolelärare, samt ett meriteringssystem för legitimerade lärare och legitimerade förskolelärare. Sverige har en ihållande och över landet ojämnt fördelad lärarbrist som enligt prognoser inte ser ut att vika. Centerpartiet vill höja läraryrkets status där professionsutveckling, högre lön till bra lärare, mer tid till uppdragets kärna och kompetensutvecklingsgaranti är viktiga komponenter. Det nationella professionsprogrammet är en del i att åstadkomma detta.

I de länder som presterar högt i internationella mätningar har lärarna i många fall högre löner än i Sverige, men framförallt ofta tydligare karriärmöjligheter och en organisation som främjar utveckling av såväl verksamhet som anställdas kompetens. Det är viktigt att Sveriges lärare och skolledare får återkommande kompetensutveckling för att utvecklas och fortbildas. Samtidigt är det angeläget att ett framtida professionsprogram inte stannar vid specifika tjänstegrader i en vertikal hierarki eller som fasta lönepåslag. En professions utveckling bör möjliggöra specialisering och strukturer som främjar utveckling av en arbetsorganisation som mer harmoniserar med samhälle och arbetsliv i övrigt. Det kan stärka skolans och läraryrkets attraktivitet.

Ärendet

Riksdagen fattade den 31 maj 2023 beslut om ändringar i skollagen innebärande att införa ett nationellt professionsprogram för rektorer, lärare och förskollärare. Beslutet i riksdagen innebär att det nationella professionsprogrammet kommer att bestå av två bärande delar. Dels en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskollärare, dels ett nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och legitimerade förskollärare. Den 1 januari 2025 kommer bestämmelser i skollagen om professionsprogrammet att träda i kraft. Huvudmännen får genom lagändringen ett mer preciserat ansvar för att lärare och förskollärare ges förutsättningar till en meriterande kompetensutveckling.

Skolverket har haft i uppdrag av regeringen att utveckla ett nationellt professionsprogram inom skolväsendet (U2022/02319 samt U2023/01870)). Uppdraget har varit att ta fram innehållet i en nationell struktur för kompetensutveckling och utreda frågor om ett nationellt meriteringssystem. I uppdraget ingick även att föreslå hur förordningen om befattningsutbildning och fortbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem samt uppdraget till Skolverket att svara för fortbildning av rektorer bör ändras och anpassas så att utbildningen över tid kan ingå i en magister- eller masterexamen i skolledarskap samt föreslå hur insatser inom den nationella strukturen för kompetensutveckling bör kvalitetssäkras.

Skolverket redovisade uppdraget om ett nationellt professionsprogram den 14 maj 2024. Skolverkets förslag har utarbetats i dialog med Rådet för professioner i skolväsendet.

Vid besvarandet av remissen önskar Utbildningsdepartementet remissinstansernas synpunkter på framför allt förslaget till förordning om nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare inom skolväsendet.

Remissammanställningen

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, förskolenämnden och utbildningsnämnden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 6 september 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret ställer sig positiv till stora delar av Skolverkets förslag till nationellt professionsprogram. Förslaget borgar för ett utvecklat, långsiktigt och systematiskt arbete för professionsutveckling och kompetensförsörjning i skolan.

Programmets tydliga fokus på undervisningsutveckling och därmed förutsättningarna för elevernas lärande välkomnas. Många av de förslag som lämnas ligger i linje med

tidigare beslut i Stockholms stad, exempelvis arbetet med lärarkarriärer och lärares och rektorers kompetens- och karriärutveckling.

Det framgår att sex års yrkesverksamhet ska krävas för meriteringsnivå 1, vilket stadsledningskontoret välkomnar. Stadsledningskontoret anser dock att det bör förtydligas hur bedömningen av att någon varit yrkesverksam i minst sex år ska göras, exempelvis om den sökande arbetat få timmar eller gjort uppehåll under perioden. Det kan till exempel övervägas om det särskilt ska framgå att endast tid då den sökande varit yrkesverksam på mer än halvtid ska beaktas.

Även om frågan inte berörs direkt i aktuell uppdragsredovisning vill stadsledningskontoret påpeka att det inte är önskvärt att endast lärare med meriteringsnivå 2 ska kunna utses till förstelärare med stöd av statsbidrag samt att endast lärare med meriteringsnivå 3 ska kunna utses till lektor med stöd av statsbidrag. Det borde vara huvudmannen, utifrån identifierade behov i verksamheten, som avgör när olika tjänster och befattningar ska inrättas och att det kan finnas tillfällen då det kan vara nödvändigt att förordna individer som inte uppnått en viss meriteringsnivå.

Stadsledningskontoret vill understryka behovet av branschspecifik utbildning för yrkeslärare, men även behovet av utbud av kompetensutveckling för modersmålslärare, lärare i den anpassade skolan samt lärare i praktiskt-estetiska ämnen. Utbildningar inom dessa områden behöver ges en prioritet i det framtida arbetet med professionsprogrammet.

Från Skolverkets uppdragsredovisning framgår att frågor om vilka ramfaktorer som kan påverka hur professionsprogrammet för rektorer, lärare och förskollärare kan realiseras och nå legitimitet. Skolverket har genomfört en målgruppsanalys med lärare, förskollärare och skolledare. Utifrån denna har Skolverket dragit några slutsatser. Personalens arbetsbelastning och ekonomiska begränsningar påverkar möjligheterna till kompetensutveckling. Kostnader och brist på tid är det största hindret. Andra svårigheter är att anställa vikarier, att det kollegiala samarbetet påverkas negativt när kollegor är frånvarande samt att lärarfrånvaro påverkar eleverna negativt. Stadsledningskontoret anser att dessa ramfaktorer i stor utsträckning kommer påverka hur framgångsrikt professionsprogrammet kan bli.

Stadsledningskontoret ser gärna ett förtydligande från Skolverket kring vilka förväntningar man har på det kollegiala lärandets genomförande.

En förutsättning för att professionsprogrammet ska ges reella förutsättningar är att staten tillskjuter de medel som krävs för att finansiera reformen.

Stadsledningskontoret anser inte att en omdisponering av de statsbidrag som anges i uppdragsbeskrivningen är en fungerande lösning, då de medel som föreslås att omdisponeras till stora delar är uppbundna i olika satsningar i enlighet med bidragens syften. Enligt finansieringsprincipen får inga nya obligatoriska uppgifter från staten införas utan medföljande finansiering till kommuner och regioner.

Stadsledningskontoret föreslår att remissen besvaras med hänvisning till vad som framförs i tjänsteutlåtandet.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 3 september 2024 följande.

1. Arbetsmarknadsnämnden beslutade att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över remissen.
2. Arbetsmarknadsnämnden beslutade att omedelbart justera paragrafen.

Särskilt uttalande av Johan Kling (C), Per Rosencrantz m.fl. (M) och Christina Tufvesson (L), se Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 22 augusti 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser sammanfattningsvis att det framlagda nationella professionsprogrammet är rätt väg att gå och ett bra första steg på vägen mot en stärkt lärarprofession. Grundtanken med programmet är relevant när det gäller vad som bäst gynnar elevernas lärande. Arbetsmarknadsförvaltningen tycker att det är rimligt att deltagande i professionsprogrammet är tillgängligt för yrkesverksamma lärare och forskollärare med legitimation och behörighetsgivande examen samt rektorer.

En nationell struktur för kompetensutveckling

Arbetsmarknadsförvaltningen håller med Skolverket om att kollegiala samtal och samarbeten är en bra metod för att ta tillvara och förvalta de kunskaper som enskilda individer har eller tillägnar sig genom fortbildning. Modellen är generellt mycket tidskrävande och beroende av att det finns en tydlig struktur och ledning av arbetet för att det ska ge bäst effekter. Förvaltningen har lång erfarenhet av att arrangera och leda kollegialt lärande i form av lärarnätverk och lärandeforum inom vuxenutbildningen. Dessa erfarenheter visar att det är en stor utmaning att få alla rektorer och lärare att göra de förberedelser och insatser som krävs för att nå den nivå av lärande som kollegialt samarbete syftar till. Skolverket lyfter själva i rapporten att det största hindret som skolledningar ser för att stärka lärares kompetensutveckling är kostnader och brist på tid. Arbetsmarknadsförvaltningen menar att de framlagda förslagen kräver just det och vill se ett förtydligande från Skolverket kring vilka förväntningar man har på det kollegiala lärandets genomförande.

Arbetsmarknadsförvaltningen ställer sig också frågande till hur arbetet med det kollegiala lärandet inom de nationella strukturen för kompetensutveckling ska kopplas ihop med den andra delen av professionsprogrammet, meriteringssystemet. I rapporten upplevs dessa som två separata delar.

Fördjupning, breddning och specialisering

Arbetsmarknadsförvaltningen välkomnar professionsprogrammets syfte att ge lärare och rektorer möjlighet att fördjupa och bredda sin utbildning samt att specialisera sig. I rapporten tar Skolverket upp specialpedagogik och handledningskompetens som områden för specialisering. Förvaltningen ser dock fler områden där lärare skulle kunna specialisera sig som ligger närmare den dagliga undervisningen och de didaktiska frågor som lärare möter där. När det gäller handledningskompetens saknar arbetsmarknadsförvaltningen ett resonemang om på vilket sätt Skolverket menar att handledning av andra är meriterande för yrkesskickligheten.

Nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer

Arbetsmarknadsförvaltningen saknar möjligheten för rektorer att kunna kompetensutveckla sig i andra frågor än ledarskap och andra chefsrelaterade frågor. Rektor behöver ha goda kunskaper om de pedagogiska och didaktiska frågor som är centrala för de medarbetare och den verksamhet som rektor leder. Det ger förutsättningar för att kunna göra kloka val om resurser och ledarskap. Arbetsmarknadsförvaltningen vill därför se att även kurser och utbildningar i verksamhetsnära områden också ingår i professionsprogrammet för rektorer i alla skolformer.

Meriteringssystemet

Arbetsmarknadsförvaltningen vill lyfta fram otydligheten i kopplingen mellan meriteringsnivån och vad det är som gör läraren mer meriterad. De grundläggande kraven om behörighetsgivande examen och att läraren ska vara yrkesverksam vid tidpunkten för ansökan om meriteringen har arbetsmarknadsförvaltningen inga invändningar emot. Inte heller syftet att meriteringsnivåerna uppnås genom studier som breddar och fördjupar utbildningen. Arbetsmarknadsförvaltningen är också positiv till övergångsbestämmelsen som gör att lärare med lång yrkeserfarenhet under en period kan tillgodoräkna sig denna istället för ytterligare studier.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser dock inte att nya ämnen som läraren läser in ska räknas in i de studier som leder fram till en meriteringsnivå. En lärare som läser in ett nytt ämne får i praktiken en ny behörighet och saknar ofta erfarenhet att undervisa i det ämnet. Eftersom syftet med meriteringsnivåerna är att det ska leda till mer yrkesskickliga lärare bör verksamma år i yrket vägas in även för nytillkomna behörigheter. Läraren kan söka meriteringsnivå även för den behörigheten efter ett antal år med undervisningserfarenhet. Arbetsmarknadsförvaltningen upplever en generell otydlighet i rapporten om meriteringen kopplas till lärarens legitimation eller undervisningsbehörighet.

Meriteringsnivåerna

Arbetsmarknadsförvaltningen ifrågasätter valet att endast tidsätta vissa villkor för meriteringsnivå 1, exempelvis kravet på 6 respektive 12 år i yrket. Skolverket beskriver att syftet med meriteringssystemet är att öka yrkesskickligheten hos lärarna. Arbetsmarknadsförvaltningen menar att det uppnås bäst genom att undervisa. Vi menar därför att även meriteringsnivå 2 bör innehålla ett villkor om en viss tid undervisning mellan meriteringsnivå 1 och 2. Det skulle innebära att lärare som genom studier uppnått meriteringsnivå 1 stannar kvar i klassrummet och har möjligheten att omsätta sina nya kunskaper i undervisning till gagn för elevernas lärande. Detta menar arbetsmarknadsförvaltningen bör gälla oavsett vilken typ av kompetensutveckling läraren har tillägnat sig för att uppnå meriteringsnivå 2.

Även övriga villkor för meriteringsnivå 2 och 3 fokuserar starkt på att kunna leda andra lärare och att delta i forsknings- och utvecklingsarbete istället för att stärka yrkesskickligheten i klassrummet. Arbetsmarknadsförvaltningen instämmer i att mer forskning behövs, särskilt inom vuxenutbildningen, men menar att det är tråkigt att det prioriteras högre än att behålla skickliga lärare i klassrummet.

Arbetsmarknadsförvaltningen anser vidare att det är viktigt att hålla fast i kärnan i läraryrket och ge de lärare som vill vara kvar i undervisning och i klassrummet möjligheten att kunna uppnå meritering ändå. Att bli mer yrkesskicklig och utveckla undervisning menar arbetsmarknadsförvaltningen inte automatiskt ska leda till forskning eller att gå vidare till tjänster som rektor eller skolchef.

Arbetsmarknadsförvaltningen vill kort belysa den utbildning som Skolverket planerar att föreskriva som behörighet för meriteringsnivå 3, VAK - Vidareutveckling och analys av kvalitet i undervisning. Arbetsmarknadsförvaltningen håller med om att det är strategiskt att lägga den som en extern kurs då det är svårt att göra den bedömningen på sin egen eller sina kollegors undervisning. Enligt rapporten ska lärare som söker till VAK bifoga ett intyg från rektor att läraren får förutsättningar att genomföra utbildningen inom ramen för arbetet. Arbetsmarknadsförvaltningen menar att all kompetensutveckling kräver att läraren får tid för att förbereda, genomföra och reflektera och ställer sig frågande till varför denna del i meriteringssystemet har detta villkor. Det bör snarare vara ett grundvillkor för alla delar i professionsprogrammet att rektor och/eller huvudman ger tidsmässiga och organisatoriska förutsättningar för lärare att delta.

Vissa lärares bristande möjligheter att ta del av programmet

Arbetsmarknadsförvaltningen delar Skolverkets bild av att det är angeläget att branschspecifik kompetensutveckling för yrkeslärare och andra lärargrupper ibland kan vara svårt att hitta. Sådan kompetensutveckling bör därför erbjudas inom den nationella strukturen i syfte att stärka yrkeslärarnas profession likväl som övriga lärarkåren. Skolverket bör snarast titta på hur sådan fortbildning ska gå till för att inte exkludera verksamma och skickliga lärare från möjligheten att kompetensutveckla och meritera sig på formell nivå.

Vidareutveckling av programmet

Arbetsmarknadsförvaltningen välkomnar tanken om en nationell samordning kring programmets utveckling framöver. Det är viktigt att professionens kunskap även fortsättningsvis tas tillvara. Rådet kan kallas in vid behov och behöver inte vara konstant i den form det varit under rapporttiden. Sakkunnighet behövs men det kan behöva vara olika professioner vid olika tillfällen som kallas in.

Förskolenämnden

Förskolenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 27 augusti 2024 följande.

1. Förskolenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Särskilt uttalande av Åsa Nilsson Söderström (L), Amelie Langby m.fl. (M) och Ismail Ali (C), se Reservationer m.m.

Förskoleförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 29 juli 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningens synpunkter och förslag avser förskolans kontext. Programmet i sin helhet omfattar dock även grundskolan och gymnasieskolan. Förvaltningen ställer sig positiv till ett nationellt professionsprogram med övergripande målsättning i att öka kvaliteten och likvärdigheten i förskolan. Programmet har goda möjligheter att bidra till höjd kvalitet i utbildningen samt ökad professionalitet och yrkeskunnande hos de verksamma förskollärare som omfattas av programmet. Förvaltningen anser att det är bra att barnperspektivet tydligt genomsyrar programmet med målet att bidra till god undervisning och utbildning av hög kvalitet. Vidare bidrar programmet till att höja statusen för professionen som på sikt kan locka fler kvalificerade personer till yrket och skapa en bredare rekryteringsbas. Förvaltningen vill dock lyfta några centrala delar som kan påverka programmets målsättning.

Förvaltningen menar att meriteringssystemet kan bidra till att säkerställa att undervisande förskollärare har likvärdig formell kompetens för uppdraget. Förvaltningen ser dock en möjlig svårighet avseende huvudmannens ansvar kopplat till meriteringssystemet samt finansiering av detta. Insatser inom professionsprogrammet, inklusive meritering, föreslås finansieras av statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder i förskolan.

I lagändringen förtydligas att legitimerade förskollärare inom den verksamhet som huvudmannen ansvarar för ska ges möjlighet att ta del av individuell kompetensutveckling som kan ligga till grund för meritering. Detta kan komma att påverka huvudmannens och rektors möjlighet till mer generella kompetensutvecklingsåtgärder som inkluderar övriga professioner inom förskolan. Förvaltningen ser därför behov av ett mer tydligt och specificerat system för resursfördelning för på så sätt säkerställa att annan kompetensutveckling för övriga

professioner inte uteblir. Inför inrättandet av ett nationellt professionsprogram vill förvaltningen i detta sammanhang betona vikten av att huvudmannen ges förutsättningar att planera utifrån ett finansiellt perspektiv. Befintligt statsbidrags storlek och omfattning bör analyseras och beaktas vidare för en hållbar och långsiktig finansiering.

Meriteringsprocessen sträcker sig över en relativt lång tid för de förskollärare som avser att meriteras till nivå 2 och 3 vilket kan komma att påverka kontinuiteten i undervisningen samt övriga i arbetslaget som inte deltar i kompetensutvecklingsinsatsen. Förvaltningen noterar också att ett visst administrativt arbete kommer krävas för deltagande i programmet. Förvaltningen vill därför betona vikten av huvudmannens strategiska planering för såväl meriteringsprocess som tillhörande administration.

En annan viktig aspekt som lyfts i programmet är lärosätenas kursutbud i relation till lokala behov. Förvaltningen ser positivt på att programmets attraktivitet kan stärkas genom att i dialog mellan profession och akademi utforma och anpassa kurser utifrån lokala behov. Ett standardiserat program utan möjlighet till lokala anpassningar riskerar att minska programmets attraktivitet för huvudmän och förskollärare. Kurserna som föreslås vara en del av professionsprogrammet ingår i dag i lärosätens reguljära kursutbud.

Parallellt med framtagandet av professionsprogrammet pågår en statlig utredning av lärarutbildningarna, där bland annat innehållet i utbildningarna utreds. Utredningen redovisas i november 2024. Förvaltningen vill betona vikten av att utredningens slutsatser och förslag tas i beaktande i det fortsatta formandet av kursutbud inom programmet. Förvaltningen vill vidare lyfta att meriteringssystemet främst fokuserar på akademiska meriter och inte lyfter fram praktiska färdigheter som grund för meritering, exempelvis förskollärares förmåga att skapa goda relationer till barn.

Förvaltningen vill poängtera vikten av att omsätta akademiska meriter i praktiken så att det bidrar till ökad undervisningsskicklighet och därmed gynnar barns lärande. I nuvarande utformning av meriteringsnivåerna finns inte undervisningsskicklighet med, vilket skulle kunna ha en begränsande effekt på professionsprogrammets intention. Förvaltningen välkomnar därför en vidareutveckling av meriteringssystemet till att omfatta beprövad erfarenhet som en meriteringsväg och som ett komplement till formella akademiska kvalifikationer.

Avslutningsvis ser förskoleförvaltningen positivt på det nationella professionsprogrammets möjligheter att stärka professionernas kunskapsbas och bidra till att undervisning i högre utsträckning bedrivs på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. På lång sikt kommer detta också att öka kvaliteten och likvärdigheten i förskolan och därmed gynna barns lärande.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2024 följande.

1. Utbildningsnämnden godkänner utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Särskilt uttalande av Claes Nyberg (C), se Reservationer m.m.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 10 juli 2024 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen ställer sig positiv till stora delar av Skolverkets förslag till nationellt professionsprogram. Förslaget har god potential för ett utvecklat, långsiktigt och systematiskt arbete för professionsutveckling och kompetensförsörjning i skolan.

Utbildningsförvaltningen välkomnar framför allt programmets tydliga fokus på undervisningsutveckling och därmed förutsättningarna för elevernas lärande. Många av de förslag som lämnas ligger vidare väl i linje med tidigare beslut i utbildningsnämnden och hos utbildningsförvaltningen i Stockholms stad, exempelvis arbetet med lärarkarriärer och lärares och rektorers kompetens- och karriärutveckling.

Även om frågan inte direkt berörs i Skolverkets uppdragsredovisning vill förvaltningen i sammanhanget avstyrka att det görs en strikt koppling mellan meriteringssystemet och karriärstegsreformen innebärande att endast lärare med meriteringsnivå 2 ska kunna utses till förstelärare med stöd av statsbidrag samt att endast lärare med meriteringsnivå 3 ska kunna utses till lektor med stöd av statsbidrag. Detta har i ett tidigare remissvar avvisats av förvaltningen och förvaltningen kvarstår vid det ställningstagandet.

Skolverkets författningsförslag

Regeringen har avseende ett nationellt professionsprogram gett Skolverket i uppdrag att ta fram författningsförslag om meriterings-nivåer, fortbildning av rektorer och om registrering inom den nationella strukturen för kompetensutveckling. Förvaltningen lämnar synpunkter på författningsförslag om meriteringsnivåer nedan. Förvaltningen tillstyrker övriga författningsförslag i sin helhet och berör därför inte dessa närmare i remissvaret.

Förslag till förordning nationellt meriteringssystem för legitimerade lärare och förskollärare inom skolväsendet

Meriteringsnivåer i det nationella meriteringssystemet (§ 1)

Förvaltningen tillstyrker Skolverkets reviderade förslag till benämning av meriteringsnivåerna.

Villkor för meritering till meriteringsnivå 1 (erfaren) (§ 2) Utbildningsförvaltningen välkomnar att några av de synpunkter som förvaltningen fört fram i tidigare remissvar

om professions-programmet hör sammats i förslaget, däribland förslaget om sex års yrkesverksamhet för meriteringsnivå 1.

Utbildningsförvaltningen ser samtidigt att det bör förtydligas hur bedömningen av att någon varit yrkesverksam i minst sex år ska göras, till exempel när den sökande arbetat få timmar eller gjort uppehåll under perioden. Det kan till exempel övervägas om det särskilt ska framgå att endast tid då den sökande varit yrkesverksam på mer än halvtid ska beaktas.

Villkor för meritering till meriteringsnivå 2 (meriterad) (§ 3)

Förvaltningen avvisar förslaget att lärares praktiska yrkesskicklighet för meriteringsnivå 2 (meriterad) endast ska bedömas genom deltagande i den föreslagna uppdragsutbildningen. Förvaltningen har positiva erfarenheter från bland annat meriteringsprogrammet Arete där det ingår att lärare från andra skolor/huvudmän samt närmaste chef/rektorer tillsammans observerar, reflekterar, utvärderar och bedömer yrkesskicklighet. Professionsprogrammet ska leda till en förbättrad undervisning i förskolan och skolan och främja elevernas lärande. Förvaltningen vill därför understryka vikten av att det kommande nationella meriteringsprogrammet har ett allsidigt innehåll och att bedömning av undervisningsskickligheten grundar sig i fler faktorer som förmår att fånga relevanta kvalitetsaspekter.

Se även kommentar ovan om behovet av förtydligande av hur tjänstgöringstid ska beräknas.

Bemyndigande (§ 6)

Utbildningsförvaltningen har idag ett stort antal lärare som medverkat i olika forsknings- och utvecklingsprojekt bland annat inom ramen för Stockholm Teaching and Learning (STLS), Ifous (Innovation, forskning och utveckling i skola och förskola) och ULF (Utveckling Lärande Forskning) eller i andra praktisknära forskningsinsatser vilket resulterat i vetenskapliga publikationer. Förvaltningen ser positivt på att dessa lärare kommer att kunna tillgodoräkna sig detta vid meriteringen.

Skolverkets övriga förslag

Den lagändring som träder i kraft den 1 januari 2025 delar upp huvudmannens ansvar för kompetensutveckling dels för all personal, dels för den personal som har hand om utbildningen.

I lagändringen förtydligas att legitimerade lärare och förskollärare inom den verksamhet som huvudmannen har ansvar för ska ges möjlighet att ta del av kompetensutveckling som kan ligga till grund för meritering.

Ett övergripande ställningstagande är att barn och elever har rätt till likvärdig förskola och skola av hög kvalitet, oavsett vem som är huvudman, var i landet de bor samt program och utbildningsformer. Yrkesskickliga förskollärare och lärare ska genom programmet ges goda möjligheter att kontinuerligt utveckla sin undervisningsskicklighet under hela yrkeslivet.

Professorsprogrammets utbud

Utbildningsförvaltningens uppfattning är att förslaget om en nationell struktur för kompetensutveckling förutsätter att det på lärosätena finns resurser för ett utbud av fristående kurser som möter skolprofessionernas kompetensutvecklingsbehov.

Utbildningsförvaltningen vill här understryka behovet av branschspecifik utbildning för yrkeslärare samt utbud av kompetensutveckling för modersmållärare, lärare i den anpassade skolan samt lärare i praktiskt-estetiska ämnen. Utbildningar inom dessa områden behöver ges en prioritet i det framtida arbetet med professionsprogrammet.

Vidare menar förvaltningen att förslaget även bör omfatta fördjupningsmöjligheter inom ramen för praktisknära forskning och professionella lärandegemenskaper så som det presenteras i uppdragsredovisningen.

I uppdragsredovisningen framförs tankar om en framtida nationell databas där lärare, forskollärare och rektorer delar med sig av dokumenterade erfarenheter från undervisningen, som sedan prövas och kritiskt granskas av andra. En sådan databas kan med fördel även innefatta vetenskapliga artiklar, andra referens-granskade artiklar samt rapporter från olika praktisknära skol- och undervisningsutvecklande projekt. Utbildningsförvaltningen ser det som angeläget att detta ges prioritet i det fortsatta arbetet.

Utbildningsförvaltningen vill inför en utökning av lärosätenas utbud peka på behoven av utvecklade samverkansformer mellan lärosätena och huvudmännen. Förvaltningen vill här särskilt lyfta de förslag till ändringar för att öka mobiliteten tidigt i den akademiska karriären, som redovisats inom ramen för en departementspromemoria (U2024/00229) tidigare i år. Förslagen i promemorian innebär att Högskolelagen (1992:1434) ändras så att förenade anställningar mellan högskolan och andra sektorer möjliggörs. Förvaltningen har i remissvaret (UTBF 2024/825) ställt sig positiva till förslaget om förenande anställningar, men pekat på att det finns frågor om anställningsförhållanden, arbetsrätt, pensionsfrågor, arbetsmiljöansvar med mera som behöver lösas.

Ramfaktorer och kvarstående oklarheter

Från Skolverkets uppdragsredovisning framgår att frågor om vilka ramfaktorer som kan påverka hur professionsprogrammet för rektorer, lärare och forskollärare kan realiseras och nå legitimitet hos målgrupperna varit uppe för diskussion i Rådet för professioner i skolväsendet. Med ramfaktorer avses de omständigheter och förutsättningar som kan påverka implementeringen och utvecklingen av ett nationellt professionsprogram men som ligger utanför regeringsuppdraget.

Skolverket har genomfört en målgruppsanalys med lärare, forskollärare och skolledare. Utifrån denna har Skolverket dragit följande slutsatser:

- Personalens arbetsbelastning och ekonomiska begränsningar påverkar möjligheterna till kompetensutveckling.
- Största hindret är kostnader och brist på tid.

- Andra svårigheter är att anställa vikarier, att det kollegiala samarbetet påverkas negativt när kollegor är frånvarande samt att lärarfrånvaro påverkar eleverna negativt.

Finansiering av reformen

Vad det gäller ekonomiska begränsningar så pekar Skolverket ut ett antal statsbidrag som Skolverket bedömer är möjliga att till del omdisponera.

Utbildningsförvaltningens mening är att en omdisponering av de statsbidrag som anges i uppdragsbeskrivningen inte är en fungerande lösning i och med att stora delar av dessa medel är uppbundna i olika satsningar i enlighet med bidragens syften. En förutsättning för att professionsprogrammet ska ges reella förutsättningar att realiseras är att staten tillskjuter de medel som krävs för att finansiera reformen. Förvaltningen vill i sammanhanget påminna om finansieringsprincipen, det vill säga att inga nya obligatoriska uppgifter från staten får införas utan medföljande finansiering till kommuner och regioner.

Koppling mellan karriärstegsreformen och professionsprogrammet

Förvaltningen anser att det behöver tydliggöras hur professionsprogrammet och karriärstegsreformen ska docka i varandra. Från uppdragsredovisningen framgår att meriteringsystemet ska kopplas till karriärstegsreformen inom en överskådlig framtid. Detta innebär att endast meriterade lärare kommer att kunna utses till förstelärare och lektorer. Utbildningsförvaltningen står här kvar vid det tidigare ställningstagandet i remissvaret på *Med undervisningsskickligheten i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling* (Dnr 1.6.1-2897/2018) att avstyrka en strikt koppling mellan karriärstegsreformen och professionsprogrammets kompetensnivåer i form av de olika meriteringsnivåerna.

Utbildningsförvaltningen vill understryka att det även framöver bör vara huvudmannen, utifrån identifierade behov i verksamheten, som avgör när olika tjänster och befattningar ska inrättas och att det kan finnas tillfällen då det kan vara nödvändigt att förordna även personer som inte uppnått en viss meriteringsnivå.

Förvaltningen understryker avslutningsvis professionsprogrammets ambition att bli ett redskap för professionerna att synliggöra och driva utvecklingen av yrkesskicklighet och därmed bidra till att ge lärare och rektorer förutsättningar för att ta professionellt ansvar.

Reservationer m.m.

Arbetsmarknadsnämnden

Särskilt uttalande av Johan Kling (C), Per Rosencrantz m.fl. (M) och Christina Tufvesson (L)

Vi välkomnar Skolverkets förslag och ser positivt på att det nu skapas en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskolelärare, samt ett meriteringssystem för legitimerade förskolelärare. Det nationella professionsprogrammet ger goda möjligheter för att höja kvaliteten i våra förskolor, men för att det ska ske är det viktigt att stadens förskollärare- och rektorer får goda förutsättningar att delta i programmet. Förskolläraryrket är stort i Stockholm. För förbättrad kvalitet krävs det därför också att staden intensifierar rekryteringen av förskollärare och att utvecklingsmöjligheterna förbättras även för övriga personalgrupper.

Förskolenämnden

Särskilt uttalande av Åsa Nilsson Söderström (L), Amelie Langby m.fl. (M) och Ismail Ali (C)

Vi välkomnar Skolverkets förslag och ser positivt på att det nu skapas en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskolelärare, samt ett meriteringssystem för legitimerade förskolelärare. Det nationella professionsprogrammet ger goda möjligheter för att höja kvaliteten i våra förskolor, men för att det ska ske är det viktigt att stadens förskollärare- och rektorer får goda förutsättningar att delta i programmet. Förskolläraryrket är stort i Stockholm. För förbättrad kvalitet krävs det därför också att staden intensifierar rekryteringen av förskollärare och att utvecklingsmöjligheterna förbättras även för övriga personalgrupper.

Utbildningsnämnden

Särskilt uttalande av Claes Nyberg (C)

Centerpartiet ser positivt på att det skapas en nationell struktur för kompetensutveckling för rektorer, lärare och förskolelärare, samt ett meriteringssystem för legitimerade lärare och legitimerade förskolelärare. Sverige har en ihållande och över landet ojämnt fördelad läraryrkesbrist som enligt prognoser inte ser ut att vika. Centerpartiet vill höja läraryrkets status där medarbetaraktivt professionsutveckling, högre lön till bra lärare, mer tid till uppdragets kärna och kompetensutvecklingsgaranti är viktiga komponenter. Det nationella professionsprogrammet är en del i att åstadkomma detta. I de länder som presterar

hög i internationella mätningar har lärarna i flera fall högre löner än i Sverige men framförallt ofta tydligare karriärmöjligheter och ett mer flexibelt arbetsliv med organisering som främjar utveckling av såväl verksamhet som anställdas kompetens. Det senare ska inte överskuggas av professionsprogram. Det är viktigt att Sveriges lärare och skolledare också får återkommande kompetensutveckling under sin karriär för att utvecklas och fortbildas. Men det är samtidigt centralt att ett framtida professionsprogram inte enbart likt tidigare reformer stannar vid specifika tjänstegrader i vertikal hierarki eller fasta lönepåslag. En professions utveckling måste också möjliggöra specialisering och strukturer som främjar utveckling av en arbetsorganisation som mer harmoniserar med samhälle och arbetsliv i övrigt. Det kan stärka skolans och läraryrkets attraktivitet och främja möjligheten för lärare där så är möjligt och önskat kan ha ett mer flexibelt arbetsliv både i och utanför skolans direkta ram.